

УДК 005.52

МЕТОДОЛОГІЯ АНАЛІТИЧНОЇ ПІДТРИМКИ УПРАВЛІНСЬКИХ РІШЕНЬ У ВИПЕРЕДЖАЛЬНОМУ УПРАВЛІННІ ЕКОНОМІКОЮ

Шпанковська Н. Г.

Національна металургійна академія України, Дніпропетровськ, Україна

E-mail: NinaShpancovsk@mail.ru

Проведено огляд і аналіз існуючих підходів щодо визначення сутності методології науки. Обґрунтовано склад елементів методології аналітичних досліджень випереджального управління, який доповнено видами забезпечення. Запропоновано визначення методології як загального підходу до аналітичного дослідження, що містить його теорію, методи, методики, принципи та всі види забезпечення.

Ключові слова: випереджальне управління, методологія, аналіз, технологія управлінських рішень.

ВСТУП

Наукові пошуки щодо удосконалення аналітичних оцінок в умовах мінливості та невизначеності зовнішнього та внутрішнього середовищ складних соціально-економічних систем, первинною ланкою яких є підприємство, значно активізувались. Виокремились нові напрями: випереджальне управління економікою, економічна діагностика, відроджується вітчизняний досвід щодо стратегічних планування і аналізу з адаптацією їх до ринкових умов. Про що свідчать концепції і стратегії модернізації національної економіки України, галузеві та регіональні комплексні цільові програми розвитку. Тому набувають актуальності проблеми удосконалення понятійного апарату економічної та управлінської наук, серед яких провідне місце займає наукова категорія методологія аналізу, або аналітична підтримка, яка необхідна на кожному з етапів технології управлінських рішень.

Випереджальне управління економікою спрямоване на віддалений період часу функціонування об'єкту з невизначеними умовами, потребує урахування ризиків та тенденцій глобалізації й інтеграції економіки. Це обумовлює високі вимоги до стратегічних і тактичних управлінських рішень (УР), що підсилює необхідність практичного досягнення належних повноти, об'єктивності та точності аналітичного супроводження (або підтримки) УР при випереджальному розвитку методології.

Тому метою даного дослідження є удосконалення складу елементів методології аналітичної оцінки сучасних управлінських рішень. Для її досягнення знадобилось вирішення наступних завдань:

- провести аналіз існуючих поглядів щодо сутності методології аналітичної оцінки;
- визначити особливості аналітичного супроводження управлінських рішень;
- обґрунтувати склад елементів сучасної методології цього супроводження.

1. Огляд і аналіз літературних джерел свідчать, що в довідковій літературі минулого століття поняття «методологія» розглядалося в основному як вчення про

метод наукового дослідження, що містить сукупність вживаних в дослідженні способів [1–3].

У теперішній час увага теоретиків і практиків акцентується на аналізі системи методів дослідження, доповнених загальними принципами його проведення [4]. В науковій літературі існує багато думок щодо визначення сутності категорії «методологія», але діаметральною протилежністю, як і єдністю, вони не відрізняються. Одноставно відмічається визнання методології як вчення про методи пізнання та підпорядкованість її методів.

2. Викладення основного матеріалу дослідження. На підставі систематизації, узагальнення та аналізу існуючих поглядів на сутність методології проведена їх порівняльна оцінка для виявлення відмінностей, переваг і недоліків з метою визначення напрямів уточнення трактовки цієї базової наукової категорії, важливої для практичного застосування. Результати порівняльної оцінки наведені у таблиці 1.

Таблиця 1

Порівняльна характеристика авторських підходів щодо визначення сутності методології науки

Визначення змісту методологій	Переваги	Недоліки
1	2	3
Методологія – вчення про метод наукового дослідження; сукупність методів, що застосовуються в дослідженні. Метод – спосіб дослідження явища, підхід до явищ, що вивчаються, планомірний шлях наукового пізнання і встановлення істини; взагалі – прийом, спосіб або образ дії; діалектичний метод – науковий метод пізнання світу і його революційного перетворення [1, с. 403].	Передбачає планомірність наукового дослідження та його динамізм. Акцент на необхідність перетворення або удосконалення.	Не враховуються особливості господарської діяльності (ГД). Обмеженість складових елементів методології способами.
Методологія – вчення про науковий метод пізнання; сукупність методів, вживаних в будь-якій науці. Метод – спосіб пізнання, дослідження явищ природи і громадського життя; прийом, спосіб або образ дії. Методика – сукупність методів і прийомів доцільного проведення будь-якої роботи [2, с. 307, 308].	Доповнення способів дослідження методикою проведення. Передбачає застосування сукупності методів дослідження.	Великий ступінь узагальнення, що вимагає адаптації до специфіки ГД. Обмеженість категорії лише способами і методикою дослідження.

Продовження таблиці 1

1	2	3
<p>Методологія – вчення про структуру, логічну організацію, методи і засоби діяльності.</p> <p>Методологія науки – вчення про принципи побудови, форми і способи наукового (теоретичного) пізнання і перетворення дійсності.</p> <p>Метод – спосіб досягнення будь-якої мети, рішення конкретної задачі; сукупність прийомів або операцій, практичного або теоретичного освоєння (пізнання) дійсності [3, с. 797].</p>	<p>Передбачає дослідження структури організацій, принципів і форм, задач; враховує необхідність удосконалення та освоєння</p>	<p>Загальний філософський підхід, що потребує визначення і врахування особливостей ГД.</p>
<p>Методологія науки – це систематизований аналіз методів, які застосовуються для отримання наукового знання, і тих загальних принципів, яких необхідно дотримуватися в науковому дослідженні [4, с. 492].</p>	<p>Передбачено систематизацію і аналіз методів і принципів.</p>	<p>Обмеженість категорій методами і принципами дослідження.</p>
<p>Визначення сутності і завдань економічного аналізу, їхнього взаємозв'язку з елементами методології є першочерговим при вивченні цієї дисципліни [5, с. 5].</p> <p>Наведено без надання авторської трактовки змісту методології як категорії.</p> <p>Відмічена необхідність рейтингової оцінки значущості принципів, методик, видів економічного аналізу.</p>	<p>Глибокий аналіз існуючих підходів до визначення структури елементів методології. Визначені напрями удосконалення окремих елементів методології.</p>	<p>Ототожнення системи економічного аналізу з його методологією [5, с. 31].</p> <p>Селективний підхід.</p> <p>Відсутність виокремлення головного елемента – способів дослідження.</p>
<p>Методологія розглядається як загальний підхід до оцінок, який містить теорію економічної діагностики, її види, принципи, мету, завдання, методи та види забезпечення [6, с. 735].</p>	<p>Системний підхід до визначення категорії з урахуванням зв'язків її елементів, надання характеристик і їхнього стану.</p>	<p>Спрямованість на різновид аналізу – економічну діагностику.</p> <p>Обмежений склад видів забезпечення аналітичної оцінки.</p>

1	2	3
Методологію будь-якої науки поділяють на дві складові: загальну та конкретну. Якщо загальна складова – це діалектика, теорія пізнання, то конкретна – це закони даної науки, особливості пізнання її предмета, тобто – передумови, принципи тощо, які пов'язані між собою згідно з певним порядком, що дає змогу вивчити (досліджувати) предмет [7, с. 50].	Відокремленість загальної та конкретної складових. Врахування таких компонент як закони, передумови і принципи дослідження.	Відсутність важливого для сучасних умов елемента – забезпечення. Обмеженість дослідження предметом.
Методологія складається з принципів та правил отримання, обробки, фіксації та передачі інформації, правил оцінки та ін. [8, с. 33].	Врахування особливостей конкретної науки (обліку). Деталізація правил.	Обмеженість складових елементів принципами та інформацією.
Методологія – це вчення про методи (способи) пізнання, за допомогою яких досліджуються об'єкти, що в сукупності формують його предмет [9, с. 57].	Взаємозв'язок методів, об'єкту і предмету .	Обмеженість категорії лише методами.
Конкретна методологія науки містить елементи методики. Особливості методу визначають особливості методології. Дослідження об'єктів науки, використання її принципів та методів здійснюються на рівні методології [10, с. 29].	Тісний зв'язок між категоріями «методологія», «методика» «метод».	Відсутність елементів предмету дослідження та його забезпечення.
Необхідно вдосконалювати методологічний інструментарій шляхом більш широкого використання прийомів візуалізації; сценарного аналізу; методик комплексного аналізу, узагальнюючої оцінки; використання прийомів оптимізації для пошуку найкращих управлінських рішень (УР) [11, с. 63].	Чітка спрямованість на конкретну методологію економічного аналізу та її удосконалення. Зв'язок з УР.	Відсутність трактовки змісту категорії «методологія». Обмеженість її елементів інструментарієм

Як видно з таблиці 1, при незмінній формі наукової категорії «методологія» її зміст змінювався в бік його ускладнення. Про це свідчить зростання кількості складових елементів та їхніх компонентів. В деяких підходах методологія розподіляється на загальну, окрему і конкретну [4]; загальну та конкретну [7, 10]; адаптовану до специфіки виокремленої науки [5–11], у тому числі, економічного аналізу [5, 6, 11].

Загальнофілософська методологія, як і всі без винятку філософські категорії, є основою, базою для розробки й удосконалення понятійного апарату будь-якої науки з адаптацією змісту до предмету науки з урахуванням її специфіки. Тому більшість авторів методологію не диференціюють на загальну і конкретну, і ми дотримуємось такої ж думки.

Аналітична підтримка управлінських рішень має свої особливості: складність цієї конкретної функції управління; одночасове поєднання її з усіма чотирма основними функціями менеджменту (плануванням, організацією, мотивацією і контролем) як основної їх підфункції, що супроводжує процес кожної з них; будь-яке управлінське рішення, яке вона теж супроводжує на всіх стадіях його технології, є кінцевим результатом управлінської роботи, що підвищує вимоги до точності, об'єктивності, гнучкості та оперативності аналітичної оцінки на кожній стадії технології управлінського рішення; випереджальне управління, яке є одним з головних його сучасних принципів, обґрунтованих у дослідженні [12, с. 23], підсилює необхідність аналітичної оцінки управлінських рішень з урахуванням теоретичних і практичних досягнень економічної науки і накопиченого досвіду господарювання.

Викладене свідчить про необхідність доповнення методології аналітичної підтримки управлінських рішень такими елементами, як види її забезпечення: нормативно-правове, організаційне, методичне, інформаційне, програмне та ресурсне. Компонентами ресурсного забезпечення є різновиди ресурсів, а саме: трудові, технічні, матеріальні, фінансові [13–15].

Важливим елементом методології аналітичної підтримки управлінських рішень є її методи. Точність і об'єктивність оцінки УР забезпечуються вибором і комплексним застосуванням системи методів: загальнонаукових (гіпотеза, аналогія, спостереження, експеримент та ін.), традиційних та економіко-математичних методів аналізу, основних методів менеджменту, експертних оцінок та імітаційного моделювання та ін. Для апробації управлінських рішень доцільно використання методу ділових ігор для виявлення слабких місць, недоліків, та протиріч з метою їх усунення до впровадження управлінського рішення. Це одночасно сприятиме підвищенню кваліфікації та компетентності як розробників управлінського рішення, так і управлінського персоналу, який буде його впроваджувати.

3. Висновки проведеного дослідження та напрям подальших розробок.

Таким чином, методологія як наукова категорія є загальним підходом до аналітичного дослідження і супроводження управлінських рішень на всіх стадіях технології УР, який включає: теорію, понятійний апарат, методи і принципи та належне комплексне забезпечення (нормативно-правове, організаційне, методичне, інформаційне, програмне та ресурсне). Напрямом подальшого дослідження є удосконалення методичного забезпечення аналітичної підтримки рішень випереджального управління діяльністю підприємства. Методичне забезпечення – це комплекс методик (загальної, галузевої, конкретної або часткової) аналітичної підтримки управлінських рішень.

Список літератури

1. Словарь иностранных слов / Под ред. И. В. Лехина, С. М. Локшиной, Ф. Н. Петрова, Л. С. Шаумяна. М.: Советская энциклопедия, 1964. 784 с.
2. Словарь иностранных слов. 17-е изд. М.: Русский язык, 1988. 608 с.
3. Советский энциклопедический словарь / Гл. ред. А. М. Прохоров. Изд-во четвертое. М.: Советская энциклопедия, 1986. 1600 с.
4. Философия: энциклопедич. словарь / Под. ред. А. А. Ивина. М.: Гардарики, 2004. 1072 с.
5. Лазаришина І. Д. Методологія та організація економічного аналізу: монографія. Рівне: УДУВГП, 2004. 112 с.
6. Шпанковська Н., Камеко Г., Ананьєва Т. Проблемні аспекти методологій економічної діагностики // Обліково-аналітичні системи суб'єктів господарської діяльності в Україні. Науковий збірник. Спецвипуск 15 (Частина 2). Львів: ЛНУ ім. Івана Франка. 2005. С. 734–738.
7. Сапко В. В. Бухгалтерський облік: навчальний посібник. К.: КНЕУ, 1998. 448 с.
8. Пушкар М. С. Тенденції та закономірності розвитку бухгалтерського обліку в Україні (теоретико-методологічні аспекти): монографія. Тернопіль: Економічна думка, 2000. – 567 с.
9. Рудницький В. С., Лазаришина І. Д., Хомедюк В. О. Внутрішній аудит: монографія. Рівне: УДУВГП, 2003. 163 с.
10. Гура Н. О. Методологія та методика науки бухгалтерського обліку: спільне та відмінне // Роль і місце бухгалтерського обліку, контролю й аналізу в розвитку економічної науки і практики: Зб. матеріалів ІІ МНПК 6–7 грудня 2012 р. К. КНЕУ, 2012. С. 27–30.
11. Парасій-Вергуненко І. М. Перспективи та напрями подальшого розвитку методологій аналізу господарської діяльності економічних суб'єктів // Роль і місце бухгалтерського обліку, контролю й аналізу в розвитку економічної науки і практики: Зб. матеріалів ІІ МНПК 6–7 грудня 2012 р. К.: КНЕУ, 2012. С. 61–63.
12. Подсолонко В. А. Опережающее управление устойчивым развитием экономики: монография. Симферополь: ДИАЙПИ, 2012. 400 с.
13. Подсолонко В. А., Подсолонко Е. А., Осипова С. С. Обеспечение опережающего развития экономики на основе усиления ее инновационной компоненты // Ученые записки Таврического национального университета имени В. И. Вернадского. Серия «Экономика и управление». 2011. Т. 4. № 24 (63). С. 225–232.
14. Подсолонко В. А., Подсолонко М. В., Тарасюк В. Д. Стратегия инновационного повышения занятости населения в рекреационном регионе на основе развития малого предпринимательства // Ученые записки Таврического национального университета имени В. И. Вернадского. Серия «Экономика и управление». 2012. Т. 4. № 25 (64). С. 182–191.
15. Подсолонко В. А., Подсолонко Е. А. Стратегия роста конкурентоспособности экономики Украины и ее регионов // Ученые записки Таврического национального университета имени В. И. Вернадского. Серия «Экономика и управление». 2013. Т. 2. № 26 (65). С. 88–98.

Стаття надійшла до редакції 19.09.2016